

СТЕПАНЕНКО С. В., кандидат економічних наук, доцент

НАКОНЕЧНА В. Г., здобувач вищої освіти (СВО бакалавр)

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНДИКАТОРІВ ДЛЯ ВИМІРЮВАННЯ ЩАСТЯ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА ГЛОБАЛЬНОМУ РІВНЯХ

Попередні кілька десятиліть ознаменувалися проведенням знакових міжнародних і глобальних досліджень щодо вимірювання рівня щастя як на індивідуальному, так і на суспільному рівні.

Ще у 1988 році дочірньою компанією знаного міжнародного часопису «The Economist» – «Economist Intelligence Unit» (EIU) – було реалізовано наукову розвідку, що мала на меті рейтингування країн світу з огляду на забезпечення ними умов для життя та дітонародження. Дослідження охоплювало 48 країн, було опрацьовано 11 індикаторів соціально-економічного та політичного розвитку. До десятки найкращих для життя країн увійшли США, Франція, Німеччина (ФРН), Італія, Канада, Японія, Гонконг, Велика Британія, Швеція та Нідерланди. 21 місце у рейтингу посів СРСР. Окреслене дослідження стало піонерним експериментом, спрямованим на вивчення рівня добробуту у світі і започаткувало серію наукових проєктів, присвячених соціально-економічній та гуманітарній проблематиці міжнародного розвитку [6, с. 23–24].

Починаючи з 1990 року у щорічному звіті Організації Об'єднаних націй почав використовуватись Індекс людського розвитку (Human Development Index, HDI). При підрахунку HDI враховуються декілька показників, серед яких: передбачувана тривалість життя, рівень грамотності населення та очікувана тривалість освіти, рівень життя (оцінюється через валовий національний дохід, з обрахунку на душу

населення за паритетом купівельної спроможності в американських доларах). Із часом (у 2010 році) кількість індикаторів вимірювання ІЛР зросла, а сам індекс зазнав суттєвого коригування. Значення HDI в Україні на 2019 рік становило 0,779, що відносить країну до категорії високого людського розвитку, позиціонуючи її на 74 місці зі 189 країн і територій. У період з 1990 по 2019 рік значення ІЛР в Україні зросло з 0,725 до 0,779, тобто на 7,4% [2].

У 2005 та 2013 роках компанія «Economist Intelligence Unit» відновила дослідження 1988 року за Індексом якості життя (англ. quality-of-life index). Рейтингування за рядом статистичних та соціологічних показників здійснювалось у 2005 році серед 111 країн, а у 2013 році – серед 80 країн. У 2013 році перші місця отримали Швейцарія, Австралія, Норвегія, останні – Україна, Кенія, Нігерія. Цей рейтинг сама компанія «Economist Intelligence Unit» визначила як рейтинг країн, де краще народжувати дітей [6, с. 24].

У 2005, 2007, 2009, 2011 роках Україна долучилася до реалізації проекту соціологічного моніторингу «Європейське соціальне дослідження». Протягом чотирьох хвиль опитувань було отримано об'єктивну та неупереджену інформацію про перебіг соціальних та політичних процесів в Україні та Європі (до європейських країн були також долучені Ізраїль та Туреччина). З-поміж інших пунктів анкети респонденти мали відповісти на запитання «Наскільки Ви в цілому задоволені своїм сьогоdnішнім життям?» та «Наскільки Ви є щасливим?». Найвищі місця за цими оцінками отримали держави Данія, Швейцарія, Норвегія, Нідерланди, а найнижчі – Росія, Греція, Україна та Болгарія. Це дало підстави станом на 2011 рік вважати Україну однією з нещасливих країн Європи [5, с. 77–78].

У 2006 році Британський аналітичний центр «New Economics Foundation» запропонував світовій спільноті інструмент дослідження рівня добробуту і стану довкілля в різних країнах світу – Міжнародний індекс щастя (Happy Planet Index, HPI). HPI – це комбінований показник, який вимірює досягнення країн світу та окремих регіонів з точки зору їхньої спромоги забезпечити своїм мешканцям щасливе життя. Індекс вимірює показники задоволеності жителів кожної країни та середню тривалість їхнього життя у співвідношенні з кількістю споживаних ними природних ресурсів. Економічні показники у методології розрахунку Індексу не використовуються, натомість до уваги беруться результати соціологічних досліджень Gallup World Poll, які відображають оцінки благополуччя, статистичні показники очікуваної середньої тривалості життя, показники нерівності, екологічний слід (показник впливу людей на природне середовище). Загалом за цим підходом відбулось три хвилі підрахунку індексу щастя: у 2006 (179 країн), 2009 (143 країни) та 2016 (140 країн) роках. У 2016 році перші місця в рейтингу щастя отримали Коста-Ріка, Мексика та Колумбія. Україна посіла 70 місце (для порівняння: Чад – 140, Туркменістан – 134, Росія – 116, США – 108, Канада – 85, Китай – 79) [3].

У липні 2011 року Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію рекомендаційного характеру до країн-членів ООН оцінювати рівень щастя своїх народів та використовувати його як орієнтир у політиці держави. Затим, 2 квітня 2012 року, відбулося перше засідання високого рівня ООН «Щастя і благополуччя: визначення нової економічної парадигми» під керівництвом Джигме Тінлей, прем'єр-міністра Бутану, першої та поки єдиної в світі країни, яка офіційно прийняла валове національне щастя за основний показник розвитку [1].

Опублікований напередодні зустрічі Всесвітній звіт про щастя привернув увагу науковців як перше глобальне дослідження про щастя у світі. У матеріалах були викладені принципи світового щастя, причини та

наслідки суспільного благополуччя [4]. З 2013 року Всесвітній звіт про щастя був доповнений міжнародним оглядом і набув щорічного характеру. У звіті використовуються дані опитувань Gallup World Poll. Доклади доступні для перегляду на веб-сайті World Happiness Report.

Система показників Рейтингу щастя містить 12 основних блоків: 1) ВВП на душу населення з поправкою коефіцієнтом нерівності Джині (статистичні показники); 2) очікувана тривалість здорового життя (статистичний показник ВООЗ); 3) оцінка якості життя за 10-бальною системою (соціологічний показник); 4) соціальна підтримка рідних, друзів (соціологічний показник); 5) свобода життєвого вибору (соціологічний показник); 6) щедрість, благодійність (соціологічний показник); 7) рівень поширення корупції в державних органах та бізнесі (соціологічні показники); 8) позитивні емоції (почуття щастя, радості, насолоди – соціологічні показники); 9) негативні емоції (почуття неспокою, печалі, гніву – соціологічні показники); 10) рівень довіри до уряду (соціологічні показники); 11) рівень довіри до людей, суспільства (соціологічні показники); 12) якість державного управління, рівень демократичності (соціологічні показники) [6, с. 25].

За результатами World Happiness Report 2021 Україна посіла 110 місце у рейтингу найщасливіших країн світу. Минулого року до переліку було включено 149 країн. Учетверте поспіль список найщасливіших країн очолила Фінляндія, за нею розташувались Данія та Швейцарія. У десятку найщасливіших країн також увійшли Ісландія, Нідерланди, Норвегія, Швеція, Люксембург, Нова Зеландія та Австрія. Варто зауважити, що у порівнянні з попереднім показником, Україна піднялась на 13 позицій та отримала 110 місце. Найнижчий індекс щастя наразі у Республіки Руанда, Зімбабве та Афганістану [4].

Описані рейтингові дослідження суспільного благополуччя є надзвичайно важливими для розвитку концепції економіки щастя в рамках економічної науки та інших соціальних та поведінкових дисциплін. Окреслені рейтинги уже зараз є суттєвим мотивуючим чинником для лідерів та урядів країн у напрямі «олюднення» заходів державної політики, її переорієнтування на забезпечення індивідуального та суспільного щастя.

ЛІТЕРАТУРА

1. GNH Survey Findings 2010. The Centre for Bhutan Studies. URL : http://www.grossnationalhappiness.com/docs/2010_Results/PDF/National.pdf.
2. Human Development Report 2020. Ukraine URL : <http://hdr.undp.org/sites/default/files/Country-Profiles/UKR.pdf>.
3. The Happy Planet Index 2016. A global index of sustainable wellbeing. URL : <https://static1.squarespace.com/static/5735c421e321402778ee0ce9/t/57e0052d440243730fdf03f3/1474299185121/Briefing+paper+-+HPI+2016.pdf>.
4. World Happiness Report 2021. URL : <https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2021/WHR+21.pdf>.
5. Головаха Є., Горбачик А. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005–2007–2009–2011. К. : Ін-т соціології НАН України, 2012. 119 с.
6. Кириленко О. М. Благополуччя людей як об'єкт соціологічних досліджень: феліцитарний підхід. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2016. № 3 (30). С. 18–33.